

זכרונותיה של עסקנית

מאת איזה פרליס

„לזכור ולעולם לא לשכוח“ — נדחק זכרונו זה מפני צרות חדשות המתרגשות עלינו חדשים לבקרים. אולם קשיי הקליטה וחבלי הקליטה של עולים נשארו בתקפם על אף החמורות והשיפורים בהנאי העולים בימינו אלה. העולים, כאז כן עתה, מתארכים על זרות ובדידות, על הצורך בפרוטקציה, על אי-קבלתם של קשיים שים לעבודה וכיוצא באלה. מבחינה זו לא נפגמה, לצערנו, האקטואליות של הרשימות.

סיורה של המחברת ברוסיה ופגישותיה עם היהודים שם, אף הוא נושא אקטואלי בימינו. העדויות של הבאים משם עכשיו מאשרות את נכונות מימצאיה ומסקנותיה. הפחד והרתיעה מן הפגישה עם הישראלים מצד אחד, הגעגועים והמשיכה מצד שני; נשואי-תערובת רבים וחרדה להמשך קיומו של העם; האפליה והצרת צעדי היהודים, היוצרת תחושת אי-בטחון. כל מכלול-הבעיות מודגם בפגישות קונקרטיות המדברות בעד עצמן.

מלבב ביותר הוא המזור האחרון של זכרונות אישיים, על „תל-אביב הקטנה“ ו„ארץ-ישראל הקטנה“, בהן הכיר כל אחד את כולם. בהקדמתו מתאר דב סדן מה היה בית יציב הצנוע בפירת אלנבי ושדרות רוט-שילד לכל אותה החבורה של „ידי-דים ומיודעים, מהם סופרים, מהם עסקנים, מהם אנשי קיבוצים קרוי-בים ורחוקים“, שהיו נהנים מהכנסת-אורחים לבבית. ה„גרעין“ של חבורה זו היה במערכת „דבר“. והרי רשימה מרגשת על יסוד „דבר“. כל אחד מן השושבינים העיקריים מצוייר בייחודו בחרט דק: ברל כצנלסון, זלמן שזר, משה ביילינסון וחבריהם, הניגשים ל-מלאכה בחודת-קודש. בין הקהל ה-נלהב גם משוררים צעירים: אברהם שלונסקי ואורי צבי גרינברג. ה-גאורה, הראגה והפחד — מה ואיך יהיו פני הנולד, עתון פועלי ארץ-ישראל — משותפים לחברי המערכת ולקהל. ממש ימות המשיח! ולהלן, כדבר מובן מאליו: „עם גמר ה-עבודה במערכת, אחרי חצות, עולים למעלה (לדירת-הגג של מרי ויצחק) לשתות כוס תה.“

עדיין חיים בחוכנו אנשים, שכל תולדות הישוב בעשרות השנים ה-אחרונות מקופלות בזכרונם והווייתם. אחת מאלה היא מרי יציב, אלמנתו של יצחק יציב, מראשוני מערכת „דבר“ ועורך „דבר לילדים“. מרי לא רק מעורבת הייתה בחברתם של ותיקים, מנהיגי הישוב ותנועת העבודה, אלא גם טיפלה במשך שנים באהבה ובמסירות בקליטת עולים.

תוך עשייה מבורכת זו מצאה היא צורך להעלות על הכתב את רשמיה שיצאו לאור בשני קבצים: „אחד ואחת“, וכעת קובץ שני, „בתוך עמי“ (הוצאת „מסדה“, 1970). זה האחרון מחולק לארבעה מדורים: „עולים הניצולים“, שעיקרו פגישה עם פליטי השואה וחבלי קליטתם; „מן ההווי“ — פרי הסתכלות בתופעות שונות, חיוביות ושליליות, של חיינו בארץ; „מעבר למסך“ — על יהדות רוסיה ו„אישים“ — שרטוטי דמויות החיות עמנו וציונים לנפש הנפטרים.

כל הקשת הרחבה הזאת של נושאים, המקיפה למעשה חיי כמה דורות בארץ, מתמצית ברשימות קצרצרות, לפעמים של שורות מספר בלבד. יש כאן ריפורטז'ה עתונאית טובה ויש גם קטעים הראויים לכתר-ספרות, אף כי המחברת עצמה מתנערת מיומרות ספרותיות. מרי יציב ניחונה בכשרון ההסתכלות, החודר לפנימיותם של אנשים ובעיות וכן בכושר המיצוי והגיבוש של הגדרות קולעות ללא מליצות מיותרות. היא מסתכלת ב-בריות בעין טובה ואוהבת ומגלה ב-הם קודם כל את הטוב, אבל אינה מתעלמת גם מן התופעות השליליות, המכרסמות את החברה הישראלית, כמו הירידה, הפער בין העדות ועוד. היא מתייחסת אל האדם כאל פרט בעל ייחוד, „אחד“ או „אחת“, ולעולם לא מספר אלמוני בחשבון סטטיסטי כולל.

כאמור, פותח הספר ברשימות על ניצולי-שואה: הזעזוע הראשון ל-מראה מספרים על הזרוע, למראה עי-נים חוקרות וחשדניות. למשמע סי-פורי זוועה וטראגדיות שאין להן מ-פא. וחובה להודות שעל אף השבועה